

Prof. dr Ljubinko MITROVIĆ,
Pravni fakultet Aperion
u Banjoj Luci

Pregledni članak
UDK: 343.14
Primljeno: 18. novembra 2011. god.

DOKAZI I DOKAZNI POSTUPAK U PREKRŠAJNOM POSTUPKU

Utvrđivanje pravno relevantnih činjenica u prekršajnom postupku koje prethodi donošenju pravilnog, zakonitog i pravičnog rješenja o prekršaju jeste jedan od najvažnijih zadataka sudije koji rješava konkretnu prekršajnu stvar. Ove činjenice koje su posebno važne za donošenje te odluke utvrđuju se putem dokaza (dokaznih sredstava) u posebnom tzv. dokaznom postupku. Odredbom stava 2. člana 8. Zakona o prekršajima Republike Srpske¹ propisano je da se odredbe Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske² koje se odnose na „Pretres stana i drugih prostorija i lica”; „Oduzimanje predmeta i stvari”; „Ispitivanje osumnjičenog”; „Ispitivanje svjedoka”; „Uviđaj na licu mjesta i rekonstrukcija događaja” i „Vještačenje” mutatis mutandis primjenjuju i u prekršajnom postupku pod uslovom da drugačije nije propisano ovim zakonom. Istom odredbom, propisano je i da se Poglavlje I Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske pod nazivom „Osnovna načela” na isti način primjenjuje i u prekršajnom postupku. A jedno od osnovnih načela krivičnog, odnosno prekršajnog postupka jeste načelo slobodne ocjene dokaza. Upravo o poimanju dokaza, postupku dokazivanja i na kraju vrstama dokaznih sredstava u prekršajnom procesnom pravu Republike Srpske, ali i uopšte govori ovaj rad.

Ključne riječi: prekršaji, dokaz, dokazivanje, dokazna sredstva.

1 („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 34/2006, 1/2009, 29/2010).

2 („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 50/2003, 111/2004, 115/2004, 29/2007, 68/2007, 119/2008, 55/2009, 80/2009, 88/2009, 92/2009, 100/2009 – Prečišćeni tekst).

1. Pojam i vrste dokaza

Načelo slobodne ocjene dokaza podrazumijeva obavezu sudije koji vodi prekršajni postupak da kada utvrđuje činjenično stanje u dokaznom postupku prikupi sve relevantne dokaze, a zatim da ocjenjuje dokaze po svom slobodnom uvjerenju, a sve s ciljem ostvarenja jednog drugog osnovnog procesnog načela – načela istine. Načelo slobodne ocjene dokaza svakako znači i izvjesnu slobodu koja se daje sudiji koji vodi postupak da odlučuje koje će dokaze izvoditi, zatim da ocjenjuje dokaznu vrijednost svakog pojedinog dokaza, i na kraju, da na osnovu savjesne i brižljive ocjene svakog ponaosob i svih dokaza zajedno donosi zaključak o tome šta je u konkretnoj prekršajnoj stvari potpuna i prava istina. Ovaj princip znači da je sudija koji vodi postupak potpuno slobodan u ocjeni svih raspoloživih dokaza i nije vezan nikakvim formalnim pravilima kod ocjene sprovedenih dokaza. Načelo slobodne ocjene dokaza u suštini znači slobodno uvjerenje sudije koji vodi postupak u pogledu njegove odluke kojem dokazu će pokloniti vjeru i u kojem intenzitetu. Ovo načelo koje se manifestuje u slobodnom uvjerenju sudije ne može voditi proizvoljnosti i samovolji sudije, a što se opet eliminiše obavezom sudije koji rješava prekršajnu stvar da svoju odluku izraženu kroz rješenje o prekršaju u potpunosti obrazloži, posebno sa stanovišta dokaza i činjenica koje se dokazuju.

Pojam dokaza najčešće se određuje kroz njegova dva različita poimanja, i to: prvi, koji pod pojmom dokaz smatra dokazni osnov ili dokaz kao činjenicu, odnosno argument iz kojeg se utvrđuje postojanje prekršaja i odgovornost učinioca i drugi, kod kojeg se pod pojmom dokaz podrazumijeva dokazno sredstvo, odnosno izvor saznanja ili instrument iz koga se crpe dokazne činjenice, odnosno pomoću kojih se ustanovljavaju činjenice u prekršajnom postupku.

S druge strane, dokaz u prekršajnom procesnom pravu predstavlja materijalnu ili psihičku promjenu nastalu u vezi sa izvršenjem prekršaja koja u sebi nosi informaciju o prekršaju, učiniocu prekršaja i drugim prekršajno-pravnim relevantnim činjenicama, fiksiranu u formi i na način propisan zakonom i od strane po zakonu ovlašćenog subjekta. Putem dokaza, odnosno dokaznih činjenica u dokaznom postupku utvrđuju se pravno relevantne, odnosno odlučne činjenice, tj. one činjenice koje su od značaja za odlučivanje o određenoj prekršajnoj stvari.

Dokaz obuhvata sljedeće elemente:

- predmet dokaza (*thema probandi*) – predmet dokaza jeste činjenica koju treba dokazati;
- dokazni osnov ili razlog (*argumentum probatio*) – to je činjenica koja je već utvrđena i iz koje se izvodi zaključak o postojanju ili nepostojanju činjenice koja se dokazuje;

- dokazno sredstvo (*media probandi, izvor dokaza*) – izvor iz koga se dobija činjenica koja je dokazni osnov, dakle to je izvor iz kojeg se dobija dokazni osnov³.

Različite su podjele dokaza u kaznenim postupcima, te se tako dokazi dijele na neposredne i posredne, potpune i nepotpune, optužne i odbrambene i lične i stvarne, odnosno materijalne dokaze.

Neposredni dokazi jesu oni kod kojih se neposrednim putem utvrđuju određene činjenice (na primjer, uviđaj, saslušanje svjedoka očevica, originalna isprava), a posredni su oni dokazi putem kojih se posredno, dakle preko drugog dokaza, utvrđuje istinitost izvjesnih činjenica (na primjer, saslušanje svjedoka po čuvenju, kopija isprave).

Potpuni dokazi jesu oni koji u cijelosti potvrđuju istinitost neke sporne činjenice, a nepotpuni dokazi ili poludokazi to potvrđuju samo djelimično.

Optužni dokazi jesu oni dokazi koji potkrepljuju optužbu, za razliku od odbrambenih koji potrepljuju odbranu.

Lični ili verbalni, odnosno personalni dokazi jesu oni koji predstavljaju neposredno ili posredno saznanje pojedinca ili većeg broja ljudi dato u obliku iskaza okrivljenog, svjedoka ili vještaka, a stvarni ili realni dokazi su same fizičke stvari, predmeti u prirodi, isprave itd.

2. Postupak dokazivanja

Dokazni postupak jeste postupak izvođenja dokaza i čini posebnu fazu u vođenju prekršajnog postupka.

Pod dokaznim postupkom podrazumijeva se, u pravilu, faza usmenog pretresa koja slijedi nakon ispitivanja okrivljenog, a u kojoj se izvode radnje dokazivanja s ciljem formiranja ubjeđenja kod sudije koji vodi postupak o postojanju ili nepostojanju činjenica koje mogu uticati na njegovu odluku. Ova, veoma važna faza u vođenju prekršajnog postupka, sastoji se u ispitivanju okrivljenog, saslušanju svjedoka, vještačenju, uviđaju i rekonstrukciji događaja, te pretresanju prostorija i lica. To su dokazna sredstva ili izvori dokaza koji služe za utvrđivanje istinitosti određenih činjenica u vezi sa učinjenim prekršajem.

Dokazivanje u prekršajnom postupku obuhvata sve radnje sudije koji vodi postupak (odnosno vijeća), ali i prekršajnoprocenih subjekata koje se preduzimaju s osnovnim ciljem da sudija koji vodi postupak utvrdi istinitost jedne činjenice (predmet dokazivanja). Dokazivanje obuhvata sljedeće radnje:

- predlaganje stranaka za izvođenje određenih dokaza;
- označavanje dokaza za činjenične tvrdnje ili otkrivanje dokaza;
- rješavanje o tome koji dokazi treba da budu izvedeni;

³ Aleksić, Ž., Milovanović, Z., Leksikon kriminalistike, Beograd, 1993.

- podnošenje dokaza od strane stranaka, odnosno njihovo pribavljanje od strane suda;
- izvođenje dokaza;
- provjeravanje dokaza i
- ocjenu dokaza⁴.

3. Vrste dokaznih sredstava

Izvor iz koga se dobija dokazni osnov, odnosno izvor iz koga se dobijaju činjenice koje služe kao podloga za izvođenje zaključka o istinitosti ili neistinitosti onoga što je predmet dokaza naziva se dokazno sredstvo ili izvor dokaza (*media probandi*). Dokazna sredstva jesu forme (oblici) u kojima se dokazni osnov pojavljuje. To su stvari i lica koja sudiji koji vodi postupak omogućavaju da čulnim opažanjem dođe do saznanja o činjenici koja je predmet dokazivanja.

U našem pozitivnom kaznenom pravu dokazna sredstva, odnosno radnje dokazivanja jesu:

1. saslušanje svjedoka;
2. vještačenje;
3. ispitivanje okrivljenog;
4. uviđaj;
5. rekonstrukcija događaja, itd.

3.1. Ispitivanje okrivljenog

Okrivljeni jeste lice koje je uredno pozvano od strane suda da prezentuje iskaz o činjenicama koje su mu poznate i koje se utvrđuju u prekršajnom postupku. To je fizičko ili pravno lice protiv koga je pokrenut, odnosno protiv koga se vodi prekršajni postupak zbog osnovane sumnje da je učinilo prekršaj. Zakon o prekršajima Republike Srpske poklanja značajnu pažnju položaju i pravima okrivljenog u prekršajnom postupku. Tako, u prekršajnom postupku, posebno je bitno istaći prava okrivljenih za prekršaje iz člana 6. Zakona o prekršajima Republike Srpske.

Ispitivanje okrivljenog u prekršajnom postupku ima za cilj utvrđivanje činjenica bitnih za prekršajni postupak, ali je ono svakako i način odbrane okrivljenog. S druge strane, okrivljeni nije dužan u prekršajnom postupku iznositi svoj iskaz, pa ni govoriti istinu (iskaz okrivljenog je samo vrsta dokaza u prekršajnom postupku). Sam sadržaj iskaza okrivljenog može da se sastoji od priznanja, poricanja ili bilo koje druge izjave koja služi u svrhu utvrđivanja činjenica.

4 O kvalitetu dokaza može se zauzeti stav tek kada se taj dokaz izvede (Okružni sud u Požarevcu, Kž. 550/98 od 10. decembra 1998. godine).

Ispitivanje okrivljenog jeste prekršajno-procesna radnja koju preduzima sud, a putem koje se uzima usmena izjava okrivljenog s ciljem saznanja relevantnih činjenica o prekršaju i učiniocu prekršaja. Ispitivanje okrivljenog vrši se, po pravilu, usmeno, uz puno poštovanje ličnosti okrivljenog. Ukoliko je okrivljeni gluv, postavljaju mu se pitanja pismeno, a ako je okrivljeni nijem, pozvaće se da pismeno odgovori. Prilikom ispitivanja, prema okrivljenom se ne smiju upotrijebiti sila, prijetnja, prevara, narkotička ili druga sredstva koja mogu uticati na slobodu odlučivanja i izražavanja volje okrivljenog, odnosno sredstva pomoću kojih se može doći do izjave ili priznanja okrivljenog. Okrivljeni može biti suočen sa svjedokom ili sa drugim okrivljenim (saokrivljeni) ako se njihovi iskazi ne slažu u pogledu važnih činjenica i ako se to neslaganje ne može na drugi način otkloniti.

Okrivljeni se prilikom prvog ispitivanja poučava o dužnosti odazivanja pozivu, te o svojoj obavezi obavještanja suda o svakoj promjeni adrese ili namjeri da promijeni boravište, uz predočavanje posljedica nepostupanja po nalogu suda. Na početku ispitivanja okrivljenom se saopštava za koji prekršaj se tereti. O svakom ispitivanju okrivljenog sačinjava se zapisnik u koji se doslovno unose bitni dijelovi iskaza okrivljenog. Nakon što je zapisnik sačinjen, on se čita okrivljenom, a zatim se okrivljenom predaje njegova kopija.

Kada je u pitanju dokazna vrijednost iskaza okrivljenog, treba naglasiti da se ovo dokazno sredstvo, čak i onda kada sadrži priznanje okrivljenog, cijeni kao i svaki drugi dokaz.

3.2. Saslušanje svjedoka

Svjedok je fizičko lice koje nije okrivljeni, a kome su poznate određene činjenice ili okolnosti koje se utvrđuju u postupku, a koje je pozvano od sudije koji vodi prekršajni postupak da da iskaz o tim činjenicama ili okolnostima. Dakle, svjedok je lice koje sud poziva da o prošlim, u vrijeme vođenja prekršajnog postupka nepostojećim činjenicama, a koje se odnose na registrovani prekršaj, učinioca prekršaja ili druge važne okolnosti, da svoj iskaz.

Razlikujemo dvije vrste svjedoka, i to: prave svjedoke (oni koji su do činjenica došli neposrednim putem, na osnovu vlastitog opažanja) i svjedoke po čuvenju (svjedoci koji su posrednim ili indirektnim putem, odnosno na osnovu kazivanja drugih došli do saznanja o činjenicama koje se utvrđuju u postupku).

U svojstvu svjedoka može se pojaviti svako fizičko lice (pa čak i maloljetno lice koje se poziva preko roditelja, odnosno zakonskog zastupnika, odnosno lice sa tjelesnim nedostacima), pod uslovom da je sposobno da opaža činjenice važne za određenu prekršajnu stvar i da te činjenice kasnije reprodukuje, izuzev lica koja su zakonom izuzeta od dužnosti svjedočenja.

Pozivanje svjedoka vrši se dostavljanjem pismenog poziva, koji obavezno sadrži: oznaku mjesta i vremena kada se svjedok treba odazvati pozivu; obavještenje da se lice poziva u svojstvu svjedoka i prekršajni predmet po kome se poziva, kao i upozorenje o posljedicama neodazivanja pozivu, odnosno posljedicama neopravdanog izostanka.

Ukoliko je svjedok uredno pozvan, a ne dođe niti svoj izostanak opravda, sud može narediti prinudno dovodenje svjedoka (naredbu za dovodenje svjedoka izvršava sudska policija), odnosno sud može kazniti svjedoka novčanom kaznom u iznosu do 5.000 KM. Novčano će se kazniti i svjedok koji odbije bez zakonskog razloga da svjedoči, a kažnjavanje se vrši posebnim rješenjem koje se unosi u zapisnik. Svjedok se mora odazvati urednom pozivu bez obzira na to da li je oslobođen dužnosti svjedočenja ili se po zakonu ne može saslušati kao svjedok.

Svjedočenje jeste građanska dužnost, a svako lice koje je od strane suda pozvano kao svjedok dužno je da svjedoči. Međutim, postoji određen broj lica koja nisu dužna svjedočiti, i to su prije svega lica koja imaju zabranu svjedočenja, a zatim i određen krug lica koja su, zbog određenog, posebnog odnosa sa okrivljenim, oslobođena dužnosti svjedočenja.

Tako, zabrana svjedočenja postoji u sljedećim slučajevima, i to:

1. za lice koje bi svojim iskazom povrijedilo dužnost čuvanja državne, vojne ili službene tajne dok ga nadležni organ ne oslobodi te dužnosti;
2. za branioca okrivljenog o onome što mu je okrivljeni kao svom braniocu povjerio;
3. za lice koje bi svojim iskazom povrijedilo dužnost čuvanja profesionalne tajne (na primjer, vjerski službenik ili ljekar) i
4. za maloljetno lice koje, s obzirom na uzrast i duševnu razvijenost, nije sposobno shvatiti značaj prava da ne mora svjedočiti.

Svjedočenje mogu odbiti bračni, odnosno vanbračni drug okrivljenog, kao i roditelji ili djeca okrivljenog, te usvojenik ili usvojilac okrivljenog.

Svjedoci se saslušavaju pojedinačno i bez prisustva ostalih svjedoka kako bi se izbjeglo podešavanje iskaza svjedoka, kao i eventualna pojava međusobnog sugestivnog uticaja. Svjedoci svoje odgovore daju usmeno, a prethodno će se opomenuti da su dužni govoriti istinu, da ne smiju ništa prećutati, te da je davanje lažnog iskaza krivično djelo. U slučaju da postoje zakonom predviđene okolnosti, sudija koji vodi postupak je dužan upozoriti ova lica – svjedoke, a prije njihovog saslušanja ili čim sazna za njihov odnos prema okrivljenom, da nisu dužna svjedočiti ili da ne moraju svjedočiti ili odgovarati na pojedina pitanja (ako je vjerovatno da bi time izložili sebe ili svoje bliske srodnike teškoj sramoti, znatnoj materijalnoj šteti ili krivičnom gonjenju). Iz navedenog je jasno da svjedok koji je oslobođen dužnosti svjedočenja rukovođen ličnim moralnim uzorima, sam donosi odluku o tome da li će u konkretnoj prekršajnoj stvari svjedočiti ili ne.

Saslušanje svjedoka jeste prekršajno-procesna radnja koju preduzima sudija koji vodi postupak s ciljem utvrđivanja potpunog činjeničnog stanja, koje je, opet, preduslov za donošenje zakonitog rješenja o prekršaju. Tokom sprovođenja ove radnje sasluša se svjedok, i on tom prilikom iznosi sve činjenice koje se utvrđuju u prekršajnom postupku, a do kojih je došao u postupku vlastitog opažanja ili na osnovu iskaza drugih lica. Saslušanje svjedoka obavlja se, u pravilu, pred prvostepenim sudom koji vodi prekršajni postupak, a ako svjedok ima prebivalište, odnosno boravište van područja tog suda, saslušanje se može obaviti pred prvostepenim sudom na čijem području svjedok ima prebivalište, odnosno boravište.

Iskaz svjedoka jeste dokazno sredstvo, osnovni, najstariji, najslabiji dokazni materijal u pretežnoj većini prekršajnih stvari, koji ima veliki značaj u praksi prekršajnog sudovanja. Iskaz svjedoka je, istovremeno, i veoma nesigurno dokazno sredstvo.

Nakon uzimanja ličnih podataka svjedoka u cilju utvrđivanja njegovog identiteta (ime i prezime, ime oca, godine starosti, mjesto rođenja, prebivalište, zanimanje i njegov odnos sa okrivljenim i oštećenim), svjedok se poziva da iznese sve što mu je poznato o prekršajnoj stvari, kao i otkud mu je poznato ono o čemu svjedoči. Ukoliko je svjedok gluvo lice, postavljaju mu se pitanja pismeno, a ako je svjedok nijemo lice, pozvaće se da pismeno odgovori na postavljena pitanja. Lice koje ne zna jezik na kome se vodi prekršajni postupak, sasluša se preko tumača. Nakon što je izneo sve što mu je poznato u vezi sa konkretnim događajem, svjedoku se mogu, po potrebi, postavljati pitanja radi boljeg razjašnjenja prekršajne stvari. Pri tome, nije dozvoljeno postavljati tzv. sugestivna pitanja, odnosno pitanja u kojima je već sadržan odgovor, te tzv. kapriciozna pitanja, odnosno pitanja u kojima je prećutno sadržana pretpostavka da je svjedok iskazao nešto što u stvari nije iskazao.

U posebnu vrstu iskaza svjedoka spada suočenje. Suočenje predstavlja poseban vid svjedočenja, koji se sastoji u istovremenom saslušavanju dva prisutna svjedoka čiji se raniji iskazi ne slažu u pogledu bitnih pravnorelevantnih činjenica. Odluku o preduzimanju ove procesne radnje donosi sudija koji vodi prekršajni postupak, a svrha suočenja jeste u tome da sudija neposrednim zapažanjem ponašanja suočenih lica utvrdi čiji je iskaz istinit. O suočenju se vodi zapisnik u kojem se kratko opisuju ponašanja stranaka tokom suočenja (spoljne manifestacije koje se manifestuju u spuštanju glave ili pogleda, izrazitom uzbuđenju ili hladnokrvnosti i sl.), s tim da se istovremeno mogu suočiti samo dva svjedoka (u zapisnik treba svakako unijeti i eventualni dijalog suočenih). Suočenje nije obligatorna procesna radnja, odnosno ono je predviđeno samo kao mogućnost, a pristupa mu se samo ako se protivrječnost ili neslaganje iskaza svjedoka ne može na drugi način otkloniti, a sve s ciljem utvrđivanja materijalne istine, odnosno pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja.

Pored tri osnovne dužnosti (da se odazovu pozivu, da svjedoče i da govore istinu), svjedoci imaju i određena prava, kao što su pravo na naknadu troškova prevoza, naknadu troškova boravka u drugom mjestu, naknadu za izgublenu zaradu, itd.

O saslušanju svjedoka sastavlja se zapisnik.

3.3. Vještačenje

Vještačenje jeste procesna radnja, odnosno posebno dokazno sredstvo koje se sastoji u utvrđivanju činjenica i okolnosti važnih za postupak i davanje mišljenja o tim činjenicama na osnovu znanja ili vještina stručnih lica, u onim situacijama kada opšte znanje i stručna sprema sudije koji vodi prekršajni postupak za to nije dovoljno (na primjer, vještačenje stepena uračunljivosti okrivljenog, vještačenje okolnosti saobraćajne nesreće koja se dogodila usljed neprilagođene brzine kretanja i dr.).

Vještačenje se određuje kao dokazno sredstvo i ima dvije faze:

1. otkrivanje činjenica važnih za postupak (nalaz vještaka) i
2. davanje mišljenja o tim činjenicama (mišljenje vještaka).

Vještačenje se ne može odnositi na pravna pitanja, a predmet vještačenja može biti samo važna činjenica za čije je utvrđivanje ili ocjenu nužna primjena posebnog stručnog znanja koje posjeduje vještak.

Vještak je stručno lice koje posjeduje određena znanja i vještine, a kome je sud naredio da, na osnovu svojih znanja i vještina, utvrdi i ocijeni pravno relevantne činjenice i o tome da svoj nalaz i mišljenje. Pored stručnog znanja i vještine iz odgovarajuće nauke, tehnike ili zanata i procesne sposobnosti, vještaci moraju imati i određene lične kvalitete, poput nepristrasnosti, kritičnosti u radu, odgovornosti, sposobnosti jasnog i razložnog iznošenja nalaza i mišljenja i dr. Vještaka mogu angažovati stranke, branilac okrivljenog i sud.

Vještak koji je uredno pozvan, a koji ne dođe na usmeni pretres niti svoj izostanak opravda, može biti prinudno doveden, odnosno kažnjen novčanom kaznom u iznosu do 5.000 KM. Davanje lažnog iskaza od strane vještaka predstavlja posebno krivično djelo.

Vještačenje se određuje pismenom naredbom suda i može se povjeriti stručnoj ustanovi (kada se radi o složenijim slučajevima) ili fizičkom licu – vještaku. U naredbi o određivanju vještaka navode se činjenice u pogledu kojih se traži vještačenje, odnosno predmet i obim vještačenja.

Lice koje je naredbom određeno za vještaka dužno je da vještači i da o izvršenom vještačenju da svoj nalaz i mišljenje (vještak se može iz opravdanih razloga osloboditi dužnosti vještačenja). Vještaci ne mogu biti lica koja su oslobođena dužnosti svjedočenja, lica koja ne mogu biti saslušana kao svjedoci, lica koja su saslušana kao svjedoci i lica koja su prekršajem oštećena, odnosno prema kojima je prekršaj učinjen.

Poslije završenog vještačenja, vještak dostavlja svoj nalaz (u kome su rezultati primjene stručnog znanja, odnosno sva bitna zapažanja vještaka u predmetu vještačenja koja su značajna za rješavanje prekršajne stvari) i mišljenje (logičan zaključak zasnovan na stručnom znanju i pravilima nauke do koga je vještak došao na osnovu nalaza) kao i radni materijal, skice i zabilješke organu koji ga je odredio. Nalaz i mišljenje vještaka mogu se unijeti u zapisnik odmah, odnosno istovremeno sa samim vještačenjem ili naknadno, u pismenoj formi. Sud slobodno cijeni nalaz i mišljenje vještaka (kao i svaki drugi dokaz), a u slučaju neslaganja sa istim, sud određuje novo vještačenje.

3.4. Uviđaj na licu mjesta i rekonstrukcija događaja

Uviđaj je lično, neposredno i u zakonskoj formi preduzeto čulno opažanje sudije koji vodi prekršajni postupak o činjenicama važnim za utvrđivanje ili odlučivanje koje su vezane za konkretan prekršaj ili za učinioca prekršaja.

Uviđaj predstavlja jedno od najvažnijih dokaznih sredstava i njime se na licu mjesta utvrđuju i razjašnjavaju činjenice važne za odlučivanje i donošenje rješenja u prekršajnom postupku. Uviđaj je usmjeren na otkrivanje prekršaja, pronalaženje i identifikaciju učinioca prekršaja, prikupljanje podataka o načinu, vremenu, motivu izvršenja i ostalim okolnostima važnim za utvrđivanje prekršajne odgovornosti učinioca, te pronalaženje i obezbjeđivanje predmeta i tragova prekršaja.

Sudija koji je odredio uviđaj određuje i lica koja će prisustvovati uviđaju (okrivljeni, oštećeni, branilac, vještak i druga lica po potrebi).

Predmet uviđaja jesu najčešće pokretne stvari, a predmet mogu da budu i mjesto i nepokretne stvari.

Uviđaj je hitna procesna radnja (preduzima se neposredno po prijemu saznanja za izvršeni prekršaj), a osnovna pretpostavka kvalitetnog uviđaja jeste blagovremeno obezbjeđenje lica mjesta. O izvršenom uviđaju mora biti sačinjen zapisnik, u koji se, pored uobičajenih elemenata, unose i podaci o stanju zatečenom na licu mjesta, preduzetim radnjama od strane uviđajne ekipe i utvrđenim činjenicama. Sastavni dio zapisnika čine skica mjesta događaja, fotografije pojedinih objekata, videosnimci i dr.

Rekonstrukcija događaja jeste sredstvo dokazivanja kojim se vrši ponavljanje i vještačko izazivanje toka i postupka već izvršene radnje prekršaja. Rekonstrukciju provodi posebna stručna ekipa, a prisustvuju joj svjedoci prethodno izvršenog uviđaja, svjedoci koji su prisustvovali izvršenju prekršaja, okrivljeni, njegov branilac, oštećeni i druga lica čije bi prisustvo moglo biti korisno. Rekonstrukcija se provodi pod istim ili što je moguće sličnijim uslovima i sa potpuno identičnim stanjem kao u vrijeme izvršenja prekršaja. Na kraju izvršene rekonstrukcije sačinjava se zapisnik, u čijem prilogu su skice, fotografije, spisi i drugi materijal.

3.5. Pretresanje stana, ostalih prostorija i lica

Jedna od radnji dokazivanja, odnosno mjera procesne prinude radi pribavljanja predmeta koji mogu poslužiti prilikom utvrđivanja činjenica važnih za vođenje prekršajnog postupka, jeste i pretresanje stana i ostalih prostorija (*perscrutatio domestica*) i pretresanje lica (*perscrutatio personalis*). S obzirom na ustavom zagarantovanu nepovredivost stana i drugih prostorija⁵, zakonom su predviđena izuzetno precizna i restriktivna pravila za postupanje kada nadležni sud nađe da je neophodno preduzeti ovu prekršajno-procesnu radnju (odredbe čl. 115. do 128. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske koje se *mutatis mutandis* primjenjuju i u prekršajnom postupku).

Dakle, pretresanje prostorija i lica jeste posebna i izuzetna prekršajno-procesna radnja dokazivanja koja se preduzima u prekršajnom postupku. Pretresanje stana ili drugih prostorija, u pravilu, može se preduzeti kod najtežih prekršaja (na primjer, nedozvoljeno držanje oružja i municije, držanje i promet droga i drugih psihotropnih supstanci, nedozvoljeni promet strane valute i drugi), pod uslovom da postoji dovoljno osnova za sumnju da će se pretresanjem prostorija, stvari ili kod pojedinih lica pronaći predmeti ili tragovi koji bi mogli biti od značaja za prekršajni postupak.

Pretresanje – prema objektu pretresanja – može biti:

1. pretresanje stana i drugih prostorija,
2. pretresanje otvorenog ili slobodnog prostora,
3. pretresanje pokretnih predmeta,
4. pretresanje kompjutera i
5. pretresanje lica.

Pretresanje lica podrazumijeva spoljašnje i unutrašnje pretraživanje odjeće, obuće, površine tijela, odnosno pokretnih stvari koje lice nosi ili su u njegovoj državini, a obavlja ga lice istog pola. Pretresanje lica može se preduzeti u svim onim situacijama kada postoji vjerovatnoća da je to lice počinilo prekršaj, te da će se pretresom pronaći predmeti ili tragovi važni za prekršajni postupak. Pretresanje ženskog lica vrši žensko lice, s tim da svjedoci pretresanja takođe moraju biti ženska lica.

Pretresanje stana i drugih prostorija podrazumijeva pregled stana i drugih prostorija i svih ili pojedinih stvari koje se u ovim objektima nalaze.

Pretresanje se može vršiti sa naredbom suda (protiv koje nema mjesta žalbi) ili bez naredbe (na primjer, ako se pretpostavlja oružani otpor, pretres u javnim

5 Član 24. Ustava Republike Srpske glasi: „Stan je nepovrediv. Zakonom se može propisati da službeno lice na osnovu naloga suda može ući u stan ili druge prostorije protiv volje njihovog držaoca i izvršiti pretres. Pretres se vrši u prisustvu dva svjedoka. Službeno lice može pod uslovima utvrđenim zakonom, ući u tuđi stan ili druge prostorije i bez odluke suda i izvršiti pretres ako je to neophodno radi hvatanja učinioca krivičnog djela ili radi spasavanja ljudi i imovine.”

prostorijama, lični pretres kada postoji osnovana sumnja da lice kod sebe ima oružje, narkotike i dr.). Naredba za pretresanje sastavlja se u dva primjerka, s tim da jedan primjerak ostaje u spisima predmeta. Pretresanje se, u pravilu, povjerava policijskim organima.

Prije početka pretresanja, pismena naredba o pretresanju predaje se licu na koje se ona odnosi, odnosno licu kod kojeg će se izvršiti pretresanje, te se to lice obavještava o razlozima dolaska ovlašćenog lica i funkciji koju to ovlašćeno lice obavlja, a zatim se poziva da dobrovoljno preda ono (predmete i isprave) što se traži pretresanjem. Ako lice dobrovoljno preda ono što se traži pretresanjem, otpada potreba za pretresanjem i ono se neće izvršiti. Vlasnik, odnosno korisnik stana prisustvuje pretresanju prostorija, a u njegovom odsustvu, pretresanju prisustvuju zakonski zastupnik korisnika stana ili neko od odraslih članova domaćinstva ili susjeda. Pretresanju, po pravilu, prisustvuju i dva svjedoka, punoljetna građanina koji nemaju pasivnu ulogu, odnosno koji imaju zadatak da prate da li se pretresanje pravilno vrši. Pretresanje se, po pravilu, vrši danju (u periodu od 6,00 do 21,00 časova), a izuzetno i noću (na primjer, kada je pretresanje započeto danju, neće se prekidati i nastaviće se i noću; kada postoje razlozi za ulazak u stan i eventualno pretresanje bez naredbe itd.).

O pretresanju stana, prostorije ili lica obavezno se sastavlja zapisnik koji potpisuju lice kod kojeg se ili na kojem je izvršeno pretresanje i lica čija je prisutnost pretresanju obavezna. U zapisnik o pretresanju obavezno se unose podaci iz kojih se vidi koji organ je izvršio pretresanje, zatim osnov zakonitosti pretresanja, kao i podaci o predmetima i ispravama koje su u vezi sa svrhom pretresanja, posebno predmeti i isprave koji su pronađeni, odnosno oni koji se oduzimaju. O privremeno oduzetim predmetima i ispravama izdaje se posebna potvrda u pisanom obliku.

3.6. Privremeno oduzimanje predmeta i imovine

Privremeno oduzimanje predmeta predstavlja radnju dokazivanja koja je specifična i mnogo više prisutna u krivičnom postupku, ali je svakako moguća i u prekršajnom postupku. Najčešće se izvodi uporedo sa pretresom stana, ostalih prostorija i lica, a može se izvoditi i kao nezavisna prekršajno-procesna radnja. Ona predstavlja poseban oblik ograničavanja raspolaganja svojinom, a sastoji se u privremenom oduzimanju predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz u prekršajnom postupku (*corpus delicti*), kao i predmeta koji se po zakonu imaju oduzeti, a to su predmeti koji su bili upotrijebljeni ili su bili namijenjeni izvršenju prekršaja ili su nastali izvršenjem prekršaja, a postoji opasnost da će biti ponovo upotrijebljeni za izvršenje prekršaja ili razlozi zaštite opšte bezbjednosti ili moralni razlozi nameću oduzimanje tih predmeta.

Privremeno oduzimanje predmeta određuje sudija koji vodi prekršajni postupak pismenom naredbom za privremeno oduzimanje predmeta koja sadrži: naziv suda, pravni osnov za privremeno oduzimanje predmeta, naznaku predmeta koji podliježu oduzimanju, ime lica od kojeg se predmeti oduzimaju, mjesto oduzimanja predmeta, rok u kojem predmete treba oduzeti i pouku o pravnom lijeku. Protiv naredbe o privremenom oduzimanju predmeta žalba nije dopuštena.

Privremeno oduzimanje predmeta moguće je, u određenim slučajevima (odnosno kada postoji opasnost od odlaganja), i bez naredbe suda.

Licu od koga su predmeti oduzeti, izdaje se potvrda u kojoj se mora naznačiti gdje su oduzeti predmeti pronađeni, te ih detaljno opisati radi utvrđivanja i obezbjeđenja njihove istovjetnosti. Privremeno oduzimanje predmeta konstatuje se u zapisniku.

Privremeno oduzimanje predmeta vrše ovlašćena službena lica. Lice koje odbije predati predmete koji se moraju privremeno oduzeti, može se kazniti novčanom kaznom u iznosu do 5.000 KM (s tim da u slučaju daljeg odbijanja, lice se može zatvoriti najduže 90 dana). Lice od kojeg se privremeno oduzimaju predmeti i dokumentacija ima pravo žalbe.

Privremeno oduzeti predmeti predaju se, u pravilu na čuvanje sudu ili se njihovo čuvanje obezbjeđuje na drugi način. Privremeno oduzeti predmeti se ne mogu prodati ili pokloniti, odnosno sa istima se ne može na neki drugi način raspolagati. Po prestanku razloga za njihovo oduzimanje, odnosno ukoliko je prekršajni postupak obustavljen, privremeno oduzeti predmeti se vraćaju, a odluka o vraćanju predmeta donosi se u formi rješenja.

Ljubinko Mitrović, Ph D
Faculty of legal sciences
Pan - European University APEIRON, Banja Luka

*EVIDENCE AND EVIDENTIARY PROCEEDINGS IN
MISDEMEANOR PROCEEDINGS*

The determination of legally relevant facts in misdemeanor proceedings, which anticipates the adoption of a regular, lawful and fair decision upon a misdemeanor, represents one of the most important tasks of the judge resolving a particular misdemeanor case. These facts, which are especially significant for the adoption of such decisions, are proven via evidence (means of evidence) in special, so - called evidentiary proceedings. The provision of Paragraph 8, Subparagraph 2 of Law on Misdemeanors of Republic of Srpska, prescribes that the provisions of the Law of Criminal Procedure of Republic of Srpska, pertinent to: "Search of apartment, other premises and persons", "Seizure of objects and items", "Interrogation of suspects", "Examination of witnesses", "Site inspection and reconstruction" and "Expert analyses", are mutatis mutandis applied in misdemeanor proceedings, provided that the law does not state otherwise. The same provision prescribes that Chapter 1 of the Law of Criminal Procedure of Republic of Srpska, entitled as "Fundamental Principles", is to be applied in the same way in misdemeanor proceedings. One of fundamental principles of criminal i.e. misdemeanor proceedings is the principle of free assessment of evidence. The definition of evidence, evidentiary proceedings and, finally, types of means of evidence in the law of misdemeanor proceedings of Republic of Srpska, but in general as well, are discussed in this paper.

Key words: *misdemeanors, evidence, evidentiary proceedings, means of evidence*